

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-14>

ОБОВ'ЯЗОК НАДАННЯ ЗГОДИ ПОМЕРЛОГО НА ПОСМЕРТНУ РЕПРОДУКЦІЮ

Попович Т. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Перш за все розпочнемо з того, що посмертна (постмортальна) репродукція передбачає можливість зачати та народити дитину після смерті одного з батьків [1, с. 218]. У етико-моральній площині нерідко посмертне відтворення сприймається як спосіб продовжити стосунки з померлим партнером [2, р. 896.]. Особливо це може мати значення для країн, що розвиваються (наприклад, Індія), у яких шлюб вважається священною справою, ймовірність повторного шлюбу для жінок є вкрай низькою та проблематичною, до того ж вони сильно емоційно прив'язані до померлого чоловіка та його родини [3, р. 84]. Зазначимо, що в значній кількості держав (Німеччина, Франція, Канада, Італія, Швеція, Угорщина та ін.) така можливість заборонена. До прикладу, Федеральний акт Швейцарії про медичну допоміжну репродукцію забороняє використовувати репродуктивні клітини після смерті людини, від якої вони були отримані. Винятком тут є клітини сперми, отримані від донорів [4].

У тих самих країнах, де дозволена посмертна репродукція (США, Ізраїль, Великобританія, Австралія, Бельгія, Киргизька Республіка та ін.), ключовим, як зазначає В.І. Чечерський, постає питання про надання згоди чи іншим чином висловленої волі померлого щодо використання після смерті його репродуктивних клітин. На думку дослідника, вирішальна роль при визначенні подальшої долі заморожених гамет повинна відводитись волевиявленню померлого. За умови, що особа в певний спосіб ними розпорядилась (на користь третьої особи, заповіла знищити чи передати як донорський матеріал), долю таких гамет слід вирішувати виключно на підставі висловленої волі особи, незважаючи на бажання інших. У випадку ж, коли особа чітко її не висловила, однак все ж учинила певні дії, що пов'язані зі збереженням власних заморожених гамет для майбутнього батьківства (материнства), інший з подружжя має право на їх використання.

Поряд з цим, наголошує В.І. Чечерський, прийняття рішення щодо заморожених гамет у тому разі, якщо особа не перебувала з померлим у законному шлюбі, потрібно покласти на розсуд суду, який має встановити намір особи використати репродуктивний матеріал виключно з метою продовження роду. Винятком хіба може слугувати випадок, коли особа заморозила свої гамети для проведення штучного запліднення з гаметами третьої особи, уклавши відповідний договір. Зазначені дії варто сприймати як фактично висловлену волю щодо розпорядження репродуктивним матеріалом [5, с. 35–36].

Усвідомлюючи, що посмертне відтворення є надзвичайно суперечливим питанням, у тому числі і через відсутність емпіричних даних про психосоціальний розвиток дітей, народжених після цієї процедури) Європейське товариство репродукції та ембріології людини (ESHRE) рекомендує враховувати щонайменше наступні аспекти: померла особа зобов'язана була дати письмову згоду на використання гамет або ембріонів, зокрема, під час їх зберігання або перед початком циклу запліднення *in vitro*; необхідним є ретельне (належне) консультування партнера, який вижив, протягом періоду прийняття ним рішення; перед початком застосування процедури (лікування) слід встановити мінімальний термін очікування – 1 рік після смерті донора [6].

Виходячи з досвіду держав, де посмертна репродукція є дозволеною, звертають увагу на себе ряд особливостей. Зокрема, законодавство в сфері застосування репродуктивних технологій Бельгії дозволяє проведення посмертної репродукції, якщо обидва партнери уклали про це окрему угоду, після смерті одного з них. При цьому відповідна технологія може бути здійснена не раніше ніж через 6 місяців та не пізніше ніж через 2 роки після смерті партнера. Ці кілька місяців після смерті партнера надаються для того, щоб інший партнер міг прийняти виважене рішення щодо подальшої долі ембріонів [7, р. 257]. В Уругваї функціонує норма, згідно з якою згода на використання гамет особи повинна бути зафіксована у письмовій формі і діяти лише 365 днів після смерті партнера. В австралійському штаті Вікторія також однією з вимог виступає письмова згода померлого, усна ж форма погодження допускається у винятковому порядку, якщо померла особа висловила її під час своєї останньої хвороби в присутності двох свідків.

У Канаді діє більш жорстка процедура, що стосується письмової згоди на посмертне використання репродуктивного матеріалу людини та врегульована профільним законом [6]. Даним Законом встановлено, що без письмової згоди донора (на виконання відповідних дій з чітко визначеною метою) жодна особа не може: використовувати репродуктивний матеріал донора для створення ембріона; вилучати

репродуктивний матеріал з тіла донора після його смерті для створення ембріона та використовувати ембріон *in vitro* [8].

Цікавими є положення щодо здійснення посмертної репродукції, чинні у Новому Південному Уельсі (штаті Австралії). Провайдер допоміжних репродуктивних технологій не може використовувати для жінки гамети, якщо він знає чи обґрунтовано допускає, що донор даних гамет помер. Однак гамети можуть бути використані, якщо дотримані наступні умови: донор надав згоду на їх використання після його смерті; жінку було повідомлено про смерть чи ймовірну смерть донора гамет; жінка надала згоду на лікування з використанням гамети, незважаючи на смерть чи ймовірну смерть донора [9].

У будь-якому разі, на сьогодні важко говорити про існування сформованої системи чітких керівних принципів стосовно посмертного відтворення (навіть у державах з відносно великою кількістю таких випадків) та їх юридичну однозначність [10, р. 329-330]. Саме тому, а також із врахуванням прогресивного розвитку сучасних біомедичних технологій, законодавчо чітко визначений порядок надання згоди померлого на посмертну репродукцію, її обов'язковість, на наше переконання, є необхідним та ключовим інструментом для вирішення широкого кола біоетичних, соціальних, правових та адміністративних питань у сфері посмертної репродукції та належного забезпечення репродуктивного волевиявлення померлих осіб.

Література:

1. Попович Т. П. Правові обов'язки у сфері реалізації репродуктивних прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 215–219.
2. Knapp C., Quinn G., Bower B., Zoloth L. Posthumous Reproduction and Palliative Care. *Journal of Palliative Medicine*. 2011. Number 8. Volume 14. P. 895–898. P.896. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3146744/#B16> (дата звернення: 01.08.2020).
3. Sikary AK, Murty OP, Bardale RV. Postmortem sperm retrieval in context of developing countries of Indian subcontinent. Postmortem sperm retrieval in context of developing countries of Indian subcontinent. *Journal of Human Reproductive Sciences*. 2016. Issue 2. Volume 9. P. 82–85. P. 84. URL: https://www.researchgate.net/publication/303835631_Postmortem_sperm_retrieval_in_context_of_developing_countries_of_Indian_subcontinent (дата звернення: 03.08.2020).
4. Federal Act on Medically Assisted Reproduction: Закон Швейцарської Конфедерації від 1998 р. URL: <https://www.admin.ch/>

opc/en/classified-compilation/20001938/index.html (дата звернення: 11.07.2020).

5. Чечерський В.І. Використання кріоконсервованих гамет та ембріонів як гарантія реалізації права людини на репродуктивне відтворення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 34–37.

6. Thomas V. Life after death: regulating posthumous reproduction. April 17, 2019. URL: <https://www.howtoregulate.org/posthumous-reproduction-2/#sdendnote1sym> (дата звернення: 03.08.2020).

7. Pennings G. Belgian Law on Medically Assisted Reproduction of Supernumerary Embryos and Gametes. *European Journal of Health Law*. 2007. № 14. P. 257.

8. Assisted Human Reproduction Act: Закон Канади від 29.03.2004. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/a-13.4/> (дата звернення: 03.08.2020).

9. Assisted Reproductive Technology Act: Закон Нового Південного Уельсу (Австралія) від 2007 р. URL: <https://www.legislation.nsw.gov.au/#/view/act/2007/69/full> (дата звернення: 11.07.2020).

10. Simana S. Creating life after death: should posthumous reproduction be legally permissible without the deceased's prior consent? *Journal of Law and the Biosciences*. 2018. № 5 (2). P. 329-354. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6121062/> (дата звернення: 01.08.2020).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-15>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВІВ БЕЗРОБІТНИХ В УСРР В ПЕРІОД НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (1921–1929 РР.)

Харасик Н. О.

*асистент кафедри історії держави і права України
та зарубіжних країн*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Із запровадженням нової економічної політики у 1921 р. та, як наслідок, появою вільного ринку праці неминуче призвело до стрімкого